

Profesor Zdzisław Kołaczkowski (1910 - 1985)

Bogusław Marecki

PROFESSOR ZDZISŁAW KOŁACZKOWSKI died on the 6th of June 1985 in the age of 75 years. Since 1965 until the end of his life he was the Head of the Department of Functional Anatomy, Academy of Physical Education in Poznań. In his research work he was interested in the human muscle system, mainly in the prenatal period. He was the author of anatomy textbooks.

Dnia 6 czerwca 1985 r. zmarł nagle prof. dr hab. med. Zdzisław Kołaczkowski – wieloletni kierownik Zakładu Anatomii Funkcjonalnej Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu.

Zdzisław Kołaczkowski, syn Jana i Jadwigi z Cegielskich, urodził się dnia 9 marca 1910 r. w Żerkowie, w dawniejszym powiecie jarocińskim. Po ukończeniu w 1928 r. gimnazjum w Gnicznie, rozpoczął studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Poznańskiego. Już jako student III roku rozpoczął pracę w Zakładzie Anatomii Opisowej Wydziału Lekarskiego. Zatrudniony w charakterze demonstratora, brał udział w prowadzeniu ćwiczeń prosektoryjnych ze studentami pierwszego rocznika zapoznając się równocześnie z techniką preparacyjną w pracowniach muzealnych Zakładu. Prof. dr Stefan Różycki, ówczesny kierownik Katedry Anatomii, dostrzegając u młodego adepta duże zdolności preparacyjne oraz zapał i zamiło-

wanie do prac anatomicznych, zlecił mu opracowanie i wykonanie preparatów stawów i więzadeł. Na wykonanie tego zadania Z. Kołaczkowski poświęcił wiele lat żmudnej pracy, przedstawiając ostatecznie preparaty unikalne, o dużej wartości dydaktycznej i naukowej, które są wykorzystywane do

chwili obecnej w Zakładzie Anatomii Akademii Medycznej w Poznaniu.

W 1931 r. Z. Kołaczkowski został powołany na stanowisko młodszego asystenta, a po uzyskaniu we wrześniu 1934 r. dyplomu lekarskiego awansował na starszego asystenta i na tym stanowisku pozostał do wybuchu II wojny światowej. Nie przerywając pracy w Zakładzie Anatomii, odbył w latach 1936 - 39 praktykę specjalizacyjną w Klinice Dermatologicznej Uniwersytetu Poznańskiego oraz na Oddziale Skórnym III Szpitala Okręgowego w Poznaniu, uzyskując tytuł specjalisty w zakresie chorób skórnych i wenerycznych.

Kampanię wrześniową odbył jako lekarz eskadry liniowej lotnictwa. Po miesięcznym pobycie w niewoli niemieckiej powrócił do Gniezna.

Po wyzwoleniu, Z. Kołaczkowski objął swe przedwojenne stanowisko w Zakładzie Anatomii Opisowej Uniwersytetu Poznańskiego, biorąc udział w organizacji Zakładu, pod kierunkiem ówczesnego pełnomocnika rządu, prof. dr. S. Różyckiego. W tym czasie został powołany na wykładowcę anatomii i mechaniki ruchu w Studium Wychowania Fizycznego przy Wydziale Lekarskim. W lutym 1946 r. został mianowany adiunktem. Obie funkcje, adiunkta Zakładu Anatomii Opisowej i wykładowcy przedmiotu w Studium WF, pełnił do 1948 r.

Od 1947 r. Z. Kołaczkowski zaangażował się również w organizację służby zdrowia i szkolenia jej personelu w mieście, z którym był silnie związany – w Gnieźnie. W latach 1947 - 51 był lekarzem naczelnym Ubezpieczalni Społecznej, a w okresie 1952 - 53 wykładał anatomie człowieka w dwuletniej szkole felczerskiej. W 1953 r. został uznany za specjalistę II stopnia w zakresie dermatologii i do ostatnich dni swego życia pracował jako lekarz dermatolog w lecznictwie otwartym w Gnieźnie.

Pod koniec lat pięćdziesiątych Z. Kołaczkowski, za życzliwą namową i zachętą profesora M. Godyckiego (ówczesnego rektora WSWF w Poznaniu i pracownika naukowo-dydaktycznego Katedry Antropologii UAM), podjął badania naukowe nad rozwojem układu ruchu w okresie przedurodzeniowym człowieka. Podjęcie tego kierunku badawczego było, jak pisze Profesor w swym życiorysie, „... rezultatem moich zainteresowań układem ruchu człowieka. Dotychczasowe wiadomości z tego zakresu dotyczyły mięśni całkowicie rozwiniętych, osobników dorosłych. Uważałem jednak, że nie znamy zupełnie dróg rozwojowych poszczególnych mięśni, warunków ich ukształtowania, powodów wpływających na ich ostateczny kształt anatomiczny ...” Autor szybko zorientował się, że metodami opisowymi dyssekcji nie rozwiąże w sposób zadowalający zamierzonych zadań i dlatego przyjął metody antropologiczne: „... zastosowałem metodę badań wypracowaną przez Edwarda Lotha. Pozwalała ona, dzięki zastosowaniu wskaźników, na porównanie niezmiernie małych mięśni płodów z mięśniami dorosłych, a także z mięśniami zwierząt ...”. Po krótkim okresie intensywnej pracy badawczej, już w marcu 1960 r. uzyskał stopień doktora medycyny na Wydziale Lekarskim Akademii Medycznej w Poznaniu, na podstawie rozprawy „Mięsień zginacz długi kciuka (*m. flexor pollicis longus*) u płodów ludzkich i dorosłych”.

Dr med. Z. Kołaczkowski z dniem 1 października 1961 r. podjął pracę w Zakładzie Anatomii i Biomechaniki Wyższej Szkoły Wychowania Fizycznego w Poznaniu na etacie adiunkta, mając już wówczas 51 lat. Pracując w tym Zakładzie habilitował się na podstawie pracy „Problem rozwoju mięśni brzucha: prostego i skośnego zewnętrznego u płodów ludzkich”, uzyskując w listopadzie 1963 r. stopień docenta nadany przez Radę

Wydziału Lekarskiego AM w Poznaniu. Po rozdzieleniu się Zakładu Anatomii i Biomechaniki został powołany z dniem 1 marca 1965 r. na kierownika Zakładu Anatomii Czynnościowej, a w miesiąc później na stanowisko docenta etatowego w WSWF w Poznaniu. Funkcję kierownika zakładu (przemianowanego później na Zakład Anatomii Funkcjonalnej) pełnił przez przeszło 18 lat, do czasu przejścia na emeryturę, to znaczy do 31 sierpnia 1983 r.

We wrześniu 1971 r. kierownictwo uczelni powierzyło doc. Z. Kołaczkowskiemu zorganizowanie i uruchomienie Pracowni Anatomii Czynnościowej w swej filii w Gorzowie Wlkp. 10 stycznia 1974 r. Rada Państwa nadała doc. Z. Kołaczkowskiemu tytuł profesora nadzwyczajnego nauk medycznych, a w lutym tegoż roku został powołany na stanowisko profesora w Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu.

Objęcie przez prof. Z. Kołaczkowskiego kierownictwa Zakładu Anatomii związane było ze zmianą sposobu nauczania przedmiotu oraz wprowadzeniem nowego kierunku badawczego. Profesor, posiadając duże doświadczenie dydaktyczne w prowadzeniu zajęć anatomicznych ze studentami medycyny i wychowania fizycznego, zmienił dotychczasowe, tradycyjne nauczanie anatomii opiewanej na anatomie czynnościową, dostosowaną do potrzeb wychowania fizycznego i sportu. Wyrazem tych zmian, które zaszły w sposobie wykładania przedmiotu, było wydanie w 1967 r. „Podręcznika do ćwiczeń anatomicznych” (wspólnie z prof. M. Godyckim), a w 1969 r. własnego podręcznika pt. „Anatomia funkcjonalna w zakresie studiów wychowania fizycznego” (tom I). W podręczniku tym autor całkowicie odrzucił tradycyjny, topograficzny opis kości, stawów i mięśni, zastępując go podziałem czynnościowym, tj. zespołami ruchowymi, za które uznał poszczególne połączenia stawowe ze

wszystkimi składowymi. Profesor uważał, że wykładanie anatomii w sposób tradycyjny na studiach wychowania fizycznego nie przemawia do słuchaczy, ponieważ obarcza ich pamięć znaczną ilością szczegółów anatomicznych, które nie mogą być wykorzystane w tej formie do dalszych studiów w zakresie wychowania fizycznego. Oba podręczniki, które należy zaliczyć do pionierskich wydań tego rodzaju, nie tylko w polskim piśmiennictwie anatomicznym, były kilkakrotnie wznawiane.

W zakresie badań naukowych, prof. Z. Kołaczkowski wdrożył w kierowanym przez siebie zakładzie problem rozwoju układu ruchu, a zwłaszcza mięśni szkieletowych w okresie płodowym człowieka. W latach sześćdziesiątych Profesor był czołowym przedstawicielem badań antropomorfologicznych wczesnego okresu rozwojowego człowieka. Zarażając swym zapałem badawczym grono entuzjastów, stworzył załazek szkoły naukowej nawiązującej bezpośrednio w swych badaniach do prac myologicznych Teofila Chudzińskiego i przedwcześnie zmarłego Edwarda Lotha. W trakcie prowadzonych przez ponad 20 lat badań rozwoju mięśni wypracowano oryginalną metodykę badawczą i prześledzono proces kształtowania się większości mięśni kończyn i tułowia. Prace te (prowadzone w Zakładzie do dzisiaj) stwarzają przesłanki do dalszej pracy morfologa zajmującego się okresem pourodzeniowym. Znaczenie badań antropomorfologicznych mięśni w okresie płodowym przedstawił Profesor w kilku pracach poglądowych: „Rozwój mięśni u płodów”, „*Anthropologie des parties molles* Edwarda Lotha jako wytyczne nowego kierunku badań w anatomii i antropologii”, „Przystosowanie czynnościowe mięśni w czasie ontogenezy”, „Antropomorfologia części miękkich, główny kierunek badań w Zespole Anatomii Funkcjonalnej AWF w Poznaniu”. Te i inne prace Profesora

i zespołu badawczego były referowane na licznych zjazdach i konferencjach naukowych, głównie towarzystw anatomicznego i antropologicznego, a szczególnie na konferencjach poświęconych pamięci prof. E. Lotha, których inspiratorami i organizatorami byli pracownicy Zakładu Antropologii UAM i poznańskiej AWF. W dorobku naukowym Profesora znajdują się również prace z zakresu antropomorfologii układu mięśniowego na osobniku żywym oraz nieliczne, klasyczne prace anatomiczne wykonane na zwierzętach. Ogółem profesor Z. Kołaczkowski opublikował 45 prac naukowych i poglądowych oraz wydał 2 podręczniki.

Duże zasługi miał również Profesor jako wychowawca młodzieży akademickiej oraz młodych pracowników nauki. Pod Jego kierunkiem wykonano kilkanaście prac magisterskich, był promotorem 7 prac doktorskich i patronował 1 pracy habilitacyjnej.

Profesor był czynnym członkiem licznych krajowych towarzystw naukowych, w tym: anatomicznego, antropologicznego, derma-

tologicznego, filmu naukowego, lekarskiego, Komisji Biologicznych Podstaw Kultury Fizycznej PTPN, Komisji Podstawowych Problemów Kultury Fizycznej PAN.

Za swą działalność naukową, dydaktyczną i wychowawczą, prof. Z. Kołaczkowski uzyskiwał wyróżnienia państwowe, resortowe i uczelniane, w tym: Medal 25-lecia Wyzwolenia Poznania w 1970 r., Złoty Krzyż Zasługi w 1973 r., Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski w 1978 r., odznakę „Zasłużony Nauczyciel PRL” w 1980 r., nagrodę I stopnia przewodniczącego GKKFiS w 1980 r., Medal im. Eugeniusza Piaseckiego w 1981 r.

W osobie profesora Zdzisława Kołaczkowskiego odszedł znany i ceniony uczony, doskonały dydaktyk, wychowawca młodzieży akademickiej i młodych pracowników nauki. W pamięci swych uczniów Profesor pozostanie jako wzór mądrego i szlachetnego mistrza oraz cierpliwego, wyrozumiałego i życzliwego nauczyciela, który zawsze chętnie nam służył swą rozległą i głęboką wiedzą.

Maszynopis nadesłano w lipcu 1985 r.

Summary

The article presents the life and the scientific, didactic and educational activities of prof. dr med. hab. Zdzisław Kołaczkowski who was for many years the Head of the Department of Functional Anatomy, Academy of Physical Education in Poznań.

Prof. Kołaczkowski was born in 1910 in Żerkow. He graduated from a Secondary School in Gniezno, and in the years 1928 - 1934 he studied medicine at Poznań University. As the student of the third year he started working in the Department of Descriptive Anatomy of the Medical Faculty at Poznań University. During the Second World War he was a physician of aerial fleet. After the war he returned to the Department of Descriptive Anatomy as a lecturer and lectured anatomy and kinetics and mechanics in the Department of Physical Education until 1948. In 1960 he obtained the degree of medical doctor, and in 1963 he acquired the qualification of an assistant professor at the Medical Academy in Poznań. In 1965 he became the Head of the Department of Functional Anatomy in the Higher School of Physical Education in Poznań. In his scientific work he dealt with the problem of skeleton muscles development in the prenatal period of human fetus. Totally he published 45 scientific and research works as well as popular science publications. He participated in scientific congresses and was the member of numerous scientific societies. He performed the function of promotor and reviewer of numerous master theses, doctoral dissertations and works qualifying for the position of assistant professor. He retired in 1983. Prof. Z. Kołaczkowski was also a specialist in dermatology and until the end of his life he was working as a physician in Gniezno. He passed away on June 6, 1985.